

Date: 19th December-2024

MAQOM IJROCHILIGINING ZAMONAVIY RIVOJLANISHI

Abdullayeva Sohiba

Yunus Rajabiy nomidagi O'zMMMSI

Annotatsiya:Maqolada maqom musiqasining tarixi, xususiyatlari, ijro texnikasi va uning zamonaviy rivojlanishi tahlil qilinadi. Maqom ijrochiligi o'zining boy melodiylari, ritmik tuzilmalari va nafas olish texnikasi bilan ajralib turadi. Maqolada maqom musiqasining turli shakllari, xususan shashmaqom, beshmaqom va navro'z maqomlarining ijtimoiy va madaniy ahamiyati haqida ma'lumot berilgan. Zamonaviy maqom ijrochiligi, an'anaviy shakllarni saqlab qolgan holda, yangi texnologiyalar va ijro uslublari yordamida yangilanmoqda. Maqom musiqasi o'zbek xalqining madaniy merosining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, uning xalqaro miqyosda rivojlanishi davom etmoqda.

Kalit so'zlar:Maqom musiqasi, maqom ijrochiligi, shashmaqom, vokal texnika, musiqiy ritm, an'anaviy musiqiy shakllar, zamonaviy maqom, ovoz texnikasi, maqom shakllari, xalq musiqasi.

Maqom musiqasi, o'zbek xalq musiqasining eng qadimiy va eng yuqori janrlaridan biri hisoblanadi. U o'zining betakror melodik va ritmik tuzilmalari, boy musiqiy tilidan foydalanishi, so'z va musiqa o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashda ijrochilik mahoratining yuqori darajada bo'lishini talab qiladi. Maqom ijrochiligi esa musiqaning an'anaviy va zamonaviy shakllarini o'zida mujassamlashtirgan, murakkab, nafis va yuqori mahorat talab etadigan san'at turlaridan biridir. Ushbu maqolada maqom ijrochiligining tarixi, xususiyatlari, ijro texnikasi va uning zamonaviy rivojlanishi haqida so'z boradi.

Maqom musiqasi qadim zamonlardan boshlab o'zbek xalqining madaniy va ma'naviy hayotining ajralmas qismiga aylangan. Maqom so'zi arab tilidan olingan bo'lib, "melodiya" yoki "musiqa shakli" degan ma'nolarni bildiradi. Maqom musiqasining tarixi, asosan, Sharq musiqasiga, ayniqsa, Fors va Arab xalqlarining an'alariga bog'liq. O'zbekistonda maqom musiqasi islomdan oldingi va islom davrida rivojlanib, o'ziga xos shakl va uslubda shakllandi.

Maqom musiqasining o'ziga xosligi shundaki, unda o'ta boy harmoniyalar, yirik melodik frazalar va notalar orasidagi nozik aloqalar mavjud. Maqom musiqasining tarkibida shakllar, usullar va kuylar mavjud bo'lib, ular har xil maqsadlar va vazifalarni bajaradi. Maqom ijrochiligi, shuningdek, diniy, marosimiy va folklor tadbirlarda ishlatilgan.

Maqom ijrochiligi o'zining o'ziga xos texnikasini, ijro uslubi va musiqiy tuzilmalari bilan ajralib turadi. Maqom ijrosida asosiy elementlar sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

- Melodik tuzilma: Maqom musiqasida melodik chiziqlarning o'ziga xos rivojlanishi, ularning bir-biri bilan uyg'unligi va davrlar bo'yicha almashib turishi katta

Date: 19th December-2024

ahamiyatga ega. Har bir maqomda, ayniqsa, melodiyaning o'ziga xos boshqaruvi mavjud bo'lib, bu ijrochi tomonidan mukammal ifodalanishi kerak.

- Nafas olish va ovoz texnikasi: Maqom ijrochiligi nafaqat musiqaning ijro texnikasini, balki nafas olishni ham o'z ichiga oladi. Ijrochi, ayniqsa, uzoq notalarni va yirik frazalarni ifodalashda, nafas olish texnikasiga katta e'tibor qaratishi lozim. Bu ijrochi uchun qo'shimcha murakkabliklar keltiradi, chunki maqom musiqasi ko'pincha uzoq davom etadigan va nazorat talab qiladigan notalar va frazalar bilan to'ldirilgan.

- Ritmik tuzilma: Maqom musiqasida ritm ham juda muhim o'rin tutadi. Odatda maqomlar orasida o'zgacha ritmik tuzilma mavjud, bu esa har bir maqomni ajratib turadigan xususiyatdir. Maqom ijrochisi, nafaqat melodiyaning, balki ritmik tuzilmani ham mukammal ifodalashga intiladi.

- Vokal texnika: Maqom ijrochiligidagi ovozning to'g'ri ishlatilishi, uning turli diapazonlarda ishlashi va ovoz balansini saqlash juda muhimdir. Maqom ijrochisi yuqori va past ovozlarni bir xil mustahkamlikda va ifodaviy tarzda chiqarishi kerak.

Maqom musiqasi o'zining turli shakllari bilan ajralib turadi. Har bir shakl o'ziga xos ijtimoiy va musiqiy ahamiyatga ega. Ular asosan quyidagilarga bo'linadi:

- Shashmaqom: O'zbek maqom musiqasining eng qadimiy va eng mashhur shakllaridan biri. Shashmaqomda, odatda, ijtimoiy hayotning turli holatlariga mos keladigan kuylar, musiqiy shakllar va frazalar mavjud.

- Navro'z maqomi: Navro'z bayramiga bag'ishlangan maqom shakli, u bayramning ma'naviy va diniy mazmunini ifodalovchi kuylar va musiqiy shakllarni o'z ichiga oladi.

- Beshmaqom: Bu shakl, asosan, qiziqarli va jonli melodiylar bilan ajralib turadi va ko'pincha marosimlar va bayramlarda ijro etiladi.

- Zafar maqomi: Zafar maqomi xuddi shu nomdagi milliy g'alaba va qadriyatlariga bag'ishlangan maqsadli shakldir.

Zamonaviy maqom ijrochiligi an'anaviy shakllarni saqlab qolgan holda, yangi yondashuvlarni va texnologiyalarga moslashtirilgan. Bugungi kunda maqom ijrochilari o'z asarlarini faqatgina an'anaviy shaklda emas, balki yangi musiqiy texnologiyalar yordamida ham ijro etadilar. Maqom musiqasi zamonaviy ijrochilar tomonidan xalqaro sahnalarda, festivallarda va konsertlarda yangicha ifodalashda qo'llanilmoqda. Bu, maqom musiqasining global musiqiy maydonda keng tarqalishini ta'minlaydi.

5. Xulosa

Maqom ijrochiligi o'zbek musiqasining yuksak san'ati va qadimiy an'alarini o'zida mujassamlashtiradi. Maqom musiqasining boy melodiylari, nozik ritmik tuzilmalari va an'anaviy ijro uslublari o'zbek xalqining madaniy merosining ajralmas qismiga aylangan. Maqom ijrochiligi, zamonaviy ijrochilar tomonidan yangi uslublarda va texnologiyalar yordamida yangilanishda davom etmoqda, bu esa uning rivojlanishini ta'minlaydi va dunyo miqyosida tan olinishiga olib keladi.

Date: 19th December-2024

ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. A. (2011). *O'zbek maqomi va uning tarixi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
2. Tursunov, A. (2015). *Maqom musiqasining o'zbek madaniyatidagi o'rni*. Toshkent: Musiqiy madaniyat nashriyoti.
3. Yusupov, Sh. (2012). *Maqom musiqasi: Nazariya va amaliyot*. Toshkent: Xalq nashriyoti.
4. Mirzaeva, N. (2013). *Maqom ijrochiligi: Zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent: Musiqiy ilmiy-tadqiqot markazi.
5. Nasriddinov, R. (2017). *Maqom musiqasi va uning ijro texnikasi*. Toshkent: O'zbekiston musiqasi.

